

LAIKS NEKUR NEPAZŪD 2017

Metodiskais pielikums

Zentai Mauriņai, izcilai 20.gs.esejistei, Liepājas krievu meiteņu ģimnāzijas absolventei, šogad aprit 120 gadi. Viņas atziņas ir nozīmīgas arī 21.gs. Šajā mainīgajā pasaulē svarīgi ir saglabāt nemainīgās vērtības, kas ļauj būt Cilvēkam. Kā reiz teikusi pati Z. Mauriņa: “Par Cilvēku ir jāizaug! Un mēs grēkojam, ja iznīcinām Prieka puķes! Sirds novelk robežu starp “drīkst” un “nedrīkst”, un izšķirēja ir Dvēsele.”

Ko nozīmē būt radošam? Galvenā iezīme, kas visos laikos apvieno radošos cilvēkus, ir neierobežota atvērtība jebkurām jaunām izpausmēm. Neielikt sevi rāmjos.

Radīšana – tā ir viena no literatūras funkcijām. Vai mēs esam tikai patērētāji vai arī radītāji? Gribētu apgalvot, ka esam arī radītāji. Ielūkojoties skolēnu radošajos darbos, nākas secināt, ka radošums un izdoma ļauj tapt darbiem, ar ko varam lepoties, jo radīšana ir kļuvusi par vienu no mūsu tradīcijām. Mūs rada literatūra, un mēs radām literatūru. Kaut vai nedaudz. Kaut vai tikai mēģinājumos, bet radīšana ir sākusies. Un literatūra dzīvo mūsos un mums apkārt.

Signe Berga

Piedāvājam iepazīties ar skolotāju idejām, kā rosināt skolēnus radošajam darbam. Skolotāju pieredzes materiāli.

Līga Tālberga

- Tiek rādīts prezentācijas materiāls par personībām, kas absolvējuši, strādājuši Liepājas Valsts 1.ģimnāzijā, īpaša uzmanība tika veltīta šā gada jubilāriem Mārtiņam Freimanim (40), Ērikam Ešensvaldam (40), Mirdzai Ķempei (110), Zentai Mauriņai (120). Lielāka uzmanība tiek pievērsta Z. Mauriņas personībai un viņas romānam „Tālā gaita”, kurā tiek aprakstīta Z. Mauriņas bērnības un jaunības gadi Grobiņā, Liepājā.
- Skolēni aicināti līdzdarboties, apzināties savas dzīves vērtības, ielūkojoties gan Z. Mauriņas, gan savā dzīvē. Izmantojot rakstnieces „Garīgās higiēnas 10 baušļus”, rosināju skolēnus atzīmēt tos, kuri viņiem liekas nozīmīgi.
- Skolēni saņem darba lapu ar Z. Mauriņas domugraudiem. Rosīnu domāt, par kādām dzīves vērtībām tiek runāts. Pārrunas.
- Lieku aizdomāties par jautājumu *Kādas dzīves vērtības nozīmīgas, svarīgas tev?* Un sākas radošs process.

Žaneta Flaksa

Stundas sākumā skan M.Freimaņa dziedātā dziesma. Tiek rādīts L.Tālbergas sagatavotais prezentācijas materiāls. Klasē notiek pārrunas, tiek aicināti skolēni izteikt domas, dalīties pieredzē, pārdzīvojumā utt.

Pēc prezentācijas materiāla noskatīšanās rosinu skolēnus izveidot savus *dzīves baušļus*. Pēc tam pārrunas, skolēni izsaka viedokli.

Atkārtojam, kas ir *metafora*. Tiek piedāvātas metaforas, kas atrodamas Z.Mauriņas darbā “Liepu lapu laipnība”:

- *Patmīlības mušmire*

- *Atriebības nātre*
- *Naida pelējums*
- *Egoisma dzelzs aizkars*
- *Vienaldzības leduspuķes*
- *Dzīves vilciens*

Rosīnu skolēnus padomāt par asociācijām. Z.Mauriņa raksta: “Īdzīgie gremžas un nurdētāji saindē mūsu dzīvi vairāk nekā nikotīns.” Autore dzīves vilcienā izliek uzrakstu: “Īgoņiem aizliegts”. *Kādus uzrakstus dzīves vilcienā liktu jūs? Kāpēc?* Pārrunas.

Lai rosīnātu skolēnus radošai darbībai, tiek iedoti arī Z.Mauriņas domu graudi.

Skatot M.Freimaņa dziesmām, radošais process var sākties.

Raksta visi. Cits raksta, izvēloties kā virsrakstu kādu no metaforām, cits atklāj savas pārdomas, izvēloties par pamatu kādu no atziņām. Galvenais- raksta visi! Top radošie darbi gan individuāli, gan pāros, gan grupās.

Kristīne Roze

Tā kā 10.B klasei šobrīd radoši izpausties drošāk šķiet kolektīvi, tad literatūras stundās kopīgi tika radīts klases akrostihs 10 soļos, iedvesmojoties no Z.Mauriņas atziņas: „Uzdrīkstēties ir skaisti.”

1.solis

Pārrunājam, ko nozīmē vārds *uzdrīkstēties* – ‘radīt sevī, parasti pēkšņi, drosmi (ko darīt)’. Vienojamies, ka mūsu redzeslokā būs pozitīvi uzdrīkstēšanās piemēri.

2.solis

Katrs skolēns apdomā, ko būtu svarīgi uzdrīkstēties, kas noteikti būtu jāuzdrīkstas 3 gadu laikā mācoties ģimnāzijā (pārdomas var arī pierakstīt).

3.solis

Skolēns izvēlas 1 piemēru, ar kuru publiski padalīties un kuru fiksēt klases domu kartē (uz tāfeles) – to dara kāds skolēns pēc izvēles vai klases ieteikuma.

4.solis

No piedāvātajiem variantiem izvēlamies tos, kuri mums būtu svarīgi kā klasei. Sarunu vada skolēns, kurš pierakstījis klases idejas domu kartē, izvēloties vēl 1 paļigu, kas palīdz uzturēt sarunu.

5.solis

Skolēniem tiek atgādināts, kas ir akrostihs, rādot skolotājas piedāvāto piemēru.

KLASE

Kā viens vesels,
Lai arī tas nav viegli –
Atzīt, pieņemt un sadzīvot,
Saprast, ka dzīvojam,
Esam mēs tagad un te!

6.solis

Skolēni darbojas pāros: izlozē 1 burtu, ar kuru sāksies kāda akrostiha rinda.

Uzraksta rindu, paturot prātā ideju – dzejolis apliecinās 10.B klases uzdrīkstēšanās vajadzības, mācoties ģimnāzijā.

M
Ē
S

U
Z
D
R
Ī
K
S
T
A
M
I
E
S

7.solis

Uzrakstītā rinda tiek padota citam pārim, kurš ar zīmuli rediģē uzrakstīto rindu. Darbības tiek atkārtota vēl 2 reizes, rediģēšanas procesā piedaloties vēl citiem pāriem.

8.solis

Uzrakstītā/rediģētā rinda *atgriežas* pie tās autoriem, kuri pieņem lēmumu, vai ieteikumus ņemt vērā, ja nepieciešams, konsultējās ar klasesbiedriem, skolotāju.

9.solis

Katrs pāris savu akrostiha rindu iesniedz klasesbiedriem, kuri piekrīt uzrakstīt tīrrakstu.

10.solis

Dzejoli nolasa. Uzrakstītais teksts *ceļo pa klasi*, ir iespējams veikt vēl kādus labojumus, kurus izvērtēs *klases eksperti*.

Normunds Dzintars

Mani dzīves stūrakmeņi – tapšanas stāsts

Mēģinot uzrakstīt jebkuru radošu darbu, nepieciešams ievērot vairākas tapšanas fāzes. Piedāvājot rakstīt šo darbu, vispirms tika veikta sagatavošanās fāze. Tika izveidots prezentācijas materiāls par Zentas Mauriņas atsevišķiem biogrāfiskajiem datiem un esejistes darbību. Tas nepieciešams, lai potenciālie rakstītāji apjaustu, cik stiprai jābūt cilvēka gribai, lai pārvarētu fiziskās sāpes, ierobežotas kustības spējas un lai radītu pasaules līmeņa darbus.

Otrajā fāzē tika piedāvāts radīt savu darbu, kurā atklātos paša rakstītāja vērtību sistēma, uz kuras balstīta autora ētisko un estētisko vērtību sistēma. Lielā tēma bija *Mani dzīves stūrakmeņi*, bet skolēni varēja izvēlēties savu tematu, kas atbilst kopējai koncepcijai. Darbu autori izvēlējās vai nu prozas vai liriskas žanru. Jāsaka, ka visgrūtāk klājās ar dzejas rakstīšanu, jo tās tapšanai vajadzīgas gan iemaņas, gan prasme domu izteikt ritmiski un dzejai raksturīgā tēlainā valodā.

Krājumā iekļautie darbi vislabāk atklāja rakstītāju vērtību sistēmu un pasaules uztveri, akcentējot atsevišķus biogrāfiskus mirkļus autora dzīvē.

Signe Berga

- Ierosmei – saruna par to, kā un kāpēc kāds cilvēks dzīvē sasniedz vairāk kā citi. Sarunā tiek izmantoti īsi ievērojami absolventu dzīvesstāsti, īpaši izceļot Zentas Mauriņas ceļu radošajā pasaulē.
- Zentas Mauriņas atziņas manā vērtību pasaulē. Skolēni iepazīs ar rakstnieces atziņām par dažādām dzīves vērtībām, katrs atzīmēja sev trīs būtiskākās, izteica savu viedokli.
- Kopīgi tika izlasīti Z. Mauriņas Desmit garīgās dzīves baušļi, un skolēni domu mākoņos veidoja savus garīgās dzīves baušļus.
- Laiks veidot savus radošos darbus.

Izvēlies veikt vienu no uzdevumiem:

1. Radošais darbs – no Zentas Mauriņas atziņu klāsta, dzīves stūrakmeņiem – dzīves jēga, mīlestība, sāpes, cieņa, draudzība, 10 garīgās dzīves baušļi u.c. – izvēlies sev tuvu tēmu un uzraksti eseju, miniatūru, epifāniju vai dzejoli! Darba apjoms neierobežots (dzejolis nedrīkst būt īsāks par 10 rindām).
2. Pārspriedums par kādu Zentas Mauriņas atziņu. (350 – 400 v.). Vari izvēlēties savu vai no piedāvātajiem tematiem:
 - *“Varavīksnei ir septiņas krāsas, bet mīlestībai septiņreiz septiņas”.* (Z. Mauriņa)
 - *“Neiespējamais kļūst iespējams, ja tu tam tici”.* (Z. Mauriņa)
 - *“Vienīgais taisnīgais spriedējs ir – Laiks, tikpat taisnīgs, cik nežēlīgs”.* (Z. Mauriņa)
 - *“Tautas, ka dzīvo pie jūras, kaut mazas, nav niecīgas”.* (Z. Mauriņa)

Izrādās, ka skolēniem labāk patīk veidot īsa apjoma darbu, un, iespējams, ka sarunas, diskusijas, pārdomas palīdzējušas skolēniem radīt savdabīgus dzejoļus, pārdomu pilnas esejas un miniatūras.

Vintra Braša

Ierosinot radošo darbību, es aicinu skolēnus, balstoties uz savu līdzšinējo pieredzi, aizdomāties par dzīves vērtībām un cilvēkiem sev blakus.

Uzdevums. Savā pirmajā romānā **“Dzīves vilcienā”** (1941) rakstniece **Zenta Mauriņa** ir savas būtības, sava patiesā dzīves ceļa meklējumos. Kādi ceļabiedri un vērtības šobrīd brauc Tavā dzīves vilcienā?

Turpinājumā, akcentējot Z.Mauriņas devumu esejas žanra izkopšanā, kopīgi ar skolēniem izlasām “Desmit garīgās higiēnas baušļus” un diskutējam par mūsdienu cilvēka garīgās izaugsmes un tīrības nepieciešamību.

Uzdevums. Izvēlies vienu no tēmām un uzraksti eseju! Apjoms -150 – 200 vārdu.

Dzīves vilcienā.

“Cilvēka griba ir viņa debesis”

“Ir tikai jātic brīnumiem un jāprot gaidīt”

“Talants – tā ir debesu dāvana”

“Viņa neprata domāt, jo piederēja baram”

Mani garīgās izaugsmes baušļi.

Liene Eltermane

Vizuālās mākslas stundā spēlējam mazu loteriju un izlozējam kādu Zentas Mauriņas atziņu – katram savu. Šī atziņa kalpo par iedvesmas avotu radošai kompozīcijai. Katrs skolēns iezīmē lapā taisnstūra laukumu un tajā veido kompozīciju. Jāizdara gandrīz neiespējamais – jāuzzīmē mīlestība, ciešanas, sāpes, pacietība, gudrība, izglītība, dzīve. Ievērojot kompozīcijas veidošanas pamatprincipus un likumus, skolēns zīmē katrs savu domu un izjūtu. Darbs ir jāizstrādā melnbaltā tehnikā ar pildspalvu vai tušu. Ja kādam ar pirmo mirkli doma neraisās, mazliet jāpiepūlas, jāpārvar pirmā nesaprašanās un negribēšanas izjūta. Mazliet pārrunājot ideju, rodam risinājumu, kā “spert pirmo soli” un īstenot iecerēto.

Nākamajā stundā apvelkam rāmīti ar tušas līniju un tehnikā izstrādājam zīmējumu. Pievēršam uzmanību kompozīcijas centram un sasaistām ar fonu. Apskatām savu darbu no cita skata punkta : vai vēl kādu detaļu izcelt vai pieklusināt? Viss sanācis lieliski.